

DIGNITY OF MAN

PARSHAS DEVARIM

1 These are the words that Moses spoke to all Israel, across the Jordan, in the wilderness, in the Plain, opposite [the Sea of] Reeds, between Paran and Tophel and Laban, and Hazeroth and Di-zahab;

2 Artscroll - Chumash - Rashi

1 THESE ARE THE WORDS. — *לפי שן דברי תוקחות* — *אללה נבראים*.
 — *שתקיעתו לפני נפקותם בזין* — *ומעה פאן כל מקומות*
 which they caused anger before the Omnipresent,² — *this is why it put "the words" vaguely, — והקינן ברם* — *and mentioned them through intimation,*
 because of the honor of Israel.³

גרסינו בקדושים מ. ע"ב: "תיר האוכל בשוק הררי זה דומה לכלב ויש
 אולם פסול לעזרות". אמר ר' אידי בר אבון הילכה כייש אמרים" — רשי":
 "ופסול לעזרות — דכינו שאינו מושב היישוב אין מקפיד על עצמו ואין לו בושת
 פנים וכן האוכל בשוק הואריא אין מקפיד על כבודו אינו בוש לולע בעמו
 וליפסל". (לר"ח ולר"ת המובאים בתוס' שם יש שיטות שונות בזה, אך הרמב"ם
 י"א עדות ה' מבאר כרשי".)
 יתרון שאנו מתקשים מה הבושה והולול בזה שאוכלים וمبرיכים בשות עד
 כדי כך שהחולה גם על עדות שקר — הרי מכלו כשר, והוא גם מברך כדבי
 ומה הרע שעשה? אכן, אין כאן "רע" ממש, רק חסרון של עדינות הנפש.
 אמר מעתה, כי הקפפה על כבוד עצמו יצרת דפוסיים המושתתים על עדינות
 הנפש, וזה סוד כל ענייני חברה, ולפי מה שביראו בעיה לעלה גנוי אין
 באפין ברור: כבוד הוא הנגה חיצונית מהמוחיאות של קדרה פנימית
 ומתחילה לה. הרי יש בקשרן צלם אלקים קדוש — זה מחייב הנגה בענייני גוף
 המתאימה לנו, וחומר הנגה המשותת על עדינות נפש.

6 יותר גבואה ממה שבצעם היה מגיע לו: תלמיד — עצמוני (או, לגירסה השניה,
 חברו), חבר — חברו רבו — כמורא שמיים. אדרוי"ר נ"ע העיר בות, כי קשה
 מאד לצאת חותמת הכבוד שחויבים לפני כל אדם. ואם ישיתדו לבבדו במדרשת
 יותר גבואה מתגיגץ לנו, אולי ואולי, יצלווה לבבדו לה' בכי מה שmagiu לו ...

7 ועד חמיש

לודגמה בכבוד הבריות נציג כאן דבריו הדריכה של אדרוי"ר נ"ע כיצד יש
 לחתוב מכתב, וזה לשונו:
 א. בין אדם לחברו לא גרווע ממצאות אתרוג שנטוטינו עליו התנהה לפני
 במצוות, ואם כן כמה מן ההידור צרייכים בעית שכותבים, מכתב אחד לרעהו, ביר
 יפה, די טוב. ואותיות בהירותו, ומה גם דברים טהורם ונאים, והעיקר לא
 בחפונות, למען יהיה מודה לרעהו ריח ניחוח והונאה מרובה.
 ב. וביקער וביחוד, כל מה שנוצע בין אדם לחברו ביד צרייכים לעשות
 בכל היכולת של טוב וחדס, אשר לדאובן חסר וזה הכל במכבתכם.
 ג. צרייכים לעשות הכל בכוונה רציויה, וזאת אומרת, לחשוב בכיוון אודות
 חברו, ולא רק לצאת ידי חוב ולהתפתטר. הנגהה כוותה רוחות היא מחסיד, ואין
 עריך לומר מה אהבת הסדר". (ראה בדעת הכמה ומוסר ח"ג, סי' רסג עמי רלה).
 שם הדברים נאמרו לפני החсад עם החבר, ואנו מביאים אותם כאן בעניין
 כבוד החבר, ואחת היא.

3 8. טו (ה' ק-קז) · יט זי'ה

עלמנו הוא עולם הערכבים. לכל דבר יש ערך, המסתבב באחר שמשלים
 עבורי. גם לאומנות האדם יש ערך המסתבב באחר שמשלים עבורה. אומן האמור
 "חכמתי אני מוכך לך" רשאי לדריש סכום גדול ואין בו די אין אונאה (י"ד סי'
 שלג 2). גם לאדם בחור אדם יש ערך, אך במא מה מסתבב ערכו? הרי בכספי איז
 אפשר לשער את ערכו — והאם ישנו אונן אחר להערכו? כן: הכבוד שרוחחים
 לו מבטא נאמנה את ערך האדם, כבוד אמן אינו מטבע עובר לסתורו, ומלאך אי
 אלו הנוגנות נימוסיות אין לו גדר קבוע. בבוד הוא בערך אמצאי-יביטוי רוחני
 או נשא.

כל אדם זוקק להערכה, וחיוו תלויים בה. הסבא מטלובודה, הגראןץ פינקל
 זכללה"ה היה אומר כי האדם אינו יכול לחיות בלי כבוד, ولو יצויר שיקחו
 ממנו את כל כבודו — ימות. — אמת: בעל מעלה מכיר את ערך עצמו ואני
 תלוי בדעת אחרים. ובו גחף הדבר: במקום להודדק להערכת אחרים הוא
 מכבד אחרים, וזה אותן שהוא עצמו מכבד — "איזה מכבד? המכבד את
 הבריות" (אבות ד, א). אך לא יוכל ולא תהת כבוד — לא יתכן.

9. במה נשתנה קנה-המידה של כבוד מוחה של מוחה כספי? עברו דבר השיק
 לעולם החומרי אפשר לשלם בכיסו. האדם בחור אדם והוא רוחני, והוא נערך רק
 בקנה-המידה רוחני, וזה כבוד. הרי כבוד הוא קנה-המידה להערכת רוחנית.
 גנסה להעמיק בזה יותר.

4. "קדוש קדוש ה' צב' מלוא כל הארץ כבודו" (ישעה ה, ג). הלב"ק
 הוא קדוש, ככלומר מובל וופרש מכל חומר וגשמיota, "לא ישיגו משגיג
 הגוף". במה נובל להרים כל ואה ? בזה ש"מלוא כל הארץ כבודו", בזה שהוא
 בראש מלא כל הארץ הוא מתגלת, והתגלות זו נקראת "כבוד". כך רצה הקב"ה
 שנוכל להכירו במידתיהם. כל הנקרא בשם, וככבודו בראותו יצרתוי אב
 עשתיי" (ישעה מג, ז). מוח נבוי, כי במלומ שיש קדושה, שם יש כבוד. גם
 באדם יש קדושה, שהרוי ניתנה בו נשמה קדושה, והוא המחייב יחס של כבוד.

5. מה הקושי הגדול בכבוד הבריות? הרי אמרנו: באמת "כבד" הוא יצירה
 של הנגהה, הנובעת מההערכה הণומית של כל אדם. הלאוין של בזין הבריות
 מוגדרת, חטיב: איטור הלבנת פנים. אונאה, שלא לקרו לא מישחו בכינוי אלא
 אם כן היה נזכר ונכבד בשם (אורחות חיים להרא"ש סי' ט). אך הכבוד
 בקומינו ועשה תלוי בדעת האדם ולא מצינו בהם נדרים בורורים מלבד בכבוד
 או"א. רבו ו... אשתו. הוא אשר אמרנו: כבוד הבריות ישרה היא, ובאה לדרי
 ביטוי הגישה הפנימית של האדם אל ולותי, והערכתו אותו בערכו הפנימית.
 וזה עבודה קשה.

6. כדי לחתום בזה היינו יכולים לנகוט הנגהה מסויימת ולהתenga בה כמה
 פעמים ביום. אולם, בזה היינו חוסמים לפנינו את דרך היצירה: הרי בכנה
 אמרתי הוא מבע המשתקפ מפנימיות נפשו והכרתו של כל אחד בערך חברו
 והשתפותו ואלה עליינו לעורר. נלך, איפוא, בדרך אחרת: נקבע לעצמוני כל יום
 מן של רביע שעה בערך. שבו ונאמץ בשאיתת כת למואד דרך להבעת כבוד
 למי שנובא או, במגע אונאי, תקופת התלמידות זאת ת策טר להימשך תקופה די
 ארוכה, כי בתחילת, בונאי לא נדע כל כיצד לגשת, והגירוש בזה ימשך כמה
 שבועות עד שנזכה בע"ה למצוא בזה דרכ.

The sins alluded to in this verse were very much public knowledge. They included the affair of the spies, sent by Moshe, who delivered a slanderous report, a sin for which Israel suffered for 40 years, causing the death of an entire generation in the desert and denying them the merit to enter Eretz Yisrael. The sin of the golden calf continues to plague Israel to this day, yet Moshe would not mention it by name.

V Furthermore, the purpose was to rebuke Israel and to induce them to teshuvah. Would it not have been more effective if he had clearly stated each incident?

The answer is that Moshe felt that to do so was an unnecessary embarrassment to the Jewish people and was not permissible even for the purpose of a public rebuke. The dignity of every person is sacred, and Moshe carefully weighed each word so as not to shame or embarrass a community or an individual more than was absolutely necessary.

13

Hashem even went so far as to set aside His own honor in order to preserve the dignity of Bilaam. We are told that Bilaam's donkey was slain so that people would not point to it saying, *This is the donkey that brought about Bilaam's downfall* (Rashi Bamidbar 22:22). This in spite of the fact that had the donkey remained alive it would have constituted a tremendous קדושת שם, sanctification of God's Name. People would have pointed to the donkey and proclaimed God's wonders and justice. It would have been living testimony to Hashem's creation and control of the universe. The humiliation that Bilaam would have suffered would itself be honoring God's Name. Yet, the dignity of a human being, even of a Bilaam, is so valuable that Hashem preferred that His own honor be set aside for the sake of Bilaam's.

P4 "The Community" - R. Soloveitchik.

The same is true of man. If lonely man is to rise from existential exclusiveness to existential all-inclusiveness, then the first thing he has to do is to recognize another existence. Of course this recognition is, *eo ipso*, a sacrificial act, since the mere admission that a thou exists in addition to the I, is tantamount to מוגזם, self-limitation and self-contraction. A community is established the very moment I recognize the thou and extend greetings to the thou. One individual extends the shalom greeting to another individual; and in so doing he creates a community. The Halacha has attached great significance to casual greetings exchanged between two individuals. Rabbi Helbo said: "If his friend greets him and he does not return the greeting he is called a robber for it is said, 'It is ye that have eaten up the vineyard, the spoil of the poor is in your houses.'"¹⁰ What message does *Shalom* convey, if not encouragement and solace to the lonely and distressed. The Halacha commands us to return greetings, and in some cases to extend them, even during the recital of *yesh*.¹¹ To recognize somebody by greeting him or responding to a greeting does not contradict the performance of בבלת עול מלבות שמים (acceptance of the yoke of Heaven). Halacha says to man: Don't let your neighbor drift along the lanes of loneliness; don't permit him to become remote and alienated from you, even when you are busy reciting *yesh*. If the kab"h willed a world to rise from nothingness in order to bestow His love upon this world, then lonely man should affirm the existence of somebody else in order to have the opportunity of giving love. Again the same equation prevails: recognition means sacrificial action; the individual withdraws in order to make room for the thou.

12

This obligation to protect the feeling and dignity of our fellow man refers not only to righteous people or even to merely simple people but rather it applies to even the lowliest and coarsest parts of Klal Yisrael.

אמר רבי אלעזר: בא וראה פמעה גזרלה בפה של בונשא, שערני סיע נקרוש ברוך הוא את בר קמץ ואחריב את בירנו וטרכ' את היכלו (גיטין נ"ז ע"א).

R' Elazar said: Note the seriousness of putting a man to shame. For Hashem espoused the cause of Bar Kamtza [who had been humiliated] and destroyed His House and burnt His Temple (Gittin 57a).

Bar Kamtza was a man of exceptionally low character, a man who stooped so low as to slander his own people before the Roman emperor and as a result brought death and destruction upon them. Yet, his dignity, too, was sacred. The humiliation of this miscreant brought upon Israel the loss of its Temple and the destruction of its holiest shrine — indeed סיע נקרוש ברוך הוא את בר קמץ, Hashem espoused the cause of Bar Kamtza.

15

Quite often a man finds himself in a crowd among strangers. He feels lonely. No one knows him, no one cares for him, no one is concerned with him. It is again an existential experience. He begins to doubt his ontological worth. This leads to alienation from the crowd surrounding him. Suddenly someone taps him on the shoulder and says: "Aren't you Mr. So-and-So? I have heard so much about you." In a fraction of a second his awareness changes. An alien being turns into a fellow member of an existential community (the crowd). What brought about the change? The recognition by somebody, the word!

To recognize a person is not just to identify him physically. It is more than that: it is an act of identifying him existentially, as a person who has a job to do, that only he can do properly. To recognize a person means to affirm that he is irreplaceable. To hurt a person means to tell him that he is expendable, that there is no need for him.

16

The Halacha equated the act of publicly embarrassing a person with murder.¹² Why? Because humiliation is tantamount to destroying an existential community and driving the individual into solitude. It is not enough for the charitable person to extend help to the needy. He must do more than that: he must try to restore to the dependent person a sense of dignity and worth. That is why Jews have developed special sensitivity regarding orphans and widows, since these persons are extremely sensitive and lose their self-confidence at the slightest provocation. The Bible warned us against afflicting an orphan or a widow.

What kind of an affliction does the Bible prohibit? Murder, mutilation, causing of severe pain, destruction of property, etc.? Not only these, but lesser evils, as well. Whatever affects the peace of mind of the widow or the orphan is considered affliction. A word, a gesture, a facial expression by which the widow or the orphan feels hurt; in short, whatever causes an accelerated heartbeat — that comes under affliction.

The concept of does not, however, stop at refraining from insulting or degrading one's fellow human being. One is also obligated to enhance and magnify the prestige and honor of one's fellow. This we see from the Gemara (Chullin 6b) which comments on the destruction by Chizkiyahu of the copper snake which Moshe had fashioned. Chizkiyahu destroyed it because the Jewish people had come to worship it as an idol. The Gemara asks, "Could it be that neither Asa or Yehoshafat, his predecessors, destroyed it? They had destroyed all other idols." The Gemara answers, מִקְרָם הַבָּגִיחוֹ לֹא לְהַזְגִּיר, that Chizkiyahu's ancestors left him room for accomplishment! Rashi explains: Had his predecessors not done so he would not have been able to make a reputation for himself [see Maharam who explains that Rashi and Tosafos argue only whether this was a conscious decision on their part or an act of Providence for this purpose].

¶ It was so important to enhance Chizkiyahu's prestige and to give him lasting fame that a troublesome idol was left around for generations, even at the price of the desecration of God's Name.

21 **בְּעוֹלָם הַטָּבָע יָשַׁנוּ כֵּחַ הַצּוֹמָה וְכֵחַ הַנּוֹבֵל; גַּרְעַן קָטָן מִתְחִיל לְהַחֲפֵתָה, לְאַט
לְאַט הָאָמֶשֶׁר שָׂרֵשׁ כְּמַשְׁךְ הַזָּמָן אַיִלָּן גְּדוֹלָה, רַב הַעֲנֵפִים וְנוֹשָׂא פִּרוֹת,
וְכַשְׁתָּלָם כָּל הַהַפְּתָחוֹת הָאָמֶשֶׁר לְנּוֹבֵל, כְּשַׁנְעִמְידָה הוּא לְעֹומָת וְהָאָמֶשֶׁר,
מְפֻחָה הַמִּתְחִיל לְנּוֹבֵל לְעֹומָת גַּרְעַן שְׂנוּעָר וְהַמִּתְחִיל זֶה עַתָּה לְהַכּוֹת שֶׁרְשִׁוּן, וְדַאי
שְׁעַרְךָ הַגְּרָעִין הַמִּתְחִיל, יוֹתָר גָּדוֹל וְחוֹשֵׁב מַעֲרֵךְ הַאַיִלָּן הַשְּׁלָמָן, שָׁהָגָם שְׁבָפּוּל
יוֹתָר חַשּׁוּב הָאָמֶשֶׁר הַגְּדוֹלָה שָׁהָאָמֶשֶׁר נְשָׂא פִּרוֹת, בְּכֵץ עַרְכָּו שְׁלַגְעַן יוֹתָר
גְּדוֹלָה, שָׂהָוּלָה וְעַלְהָה, זֶה הַוּלָקָן וְיוֹרֵד. וְכֵחַ זֶה שָׁהָאָמֶשֶׁר טְבִיעָה בְּגַשְׁמִים – שָׁנָנוּ
בְּאַמְתָּה גַּם בְּרוֹחַנִּית, שָׁגַם שָׁמַיִשׁ כֵּחַ צְוָמָה וְכֵחַ נּוֹבֵל – אָמֶשֶׁר מִוּרְכָּה שְׁהִי
בְּרוֹחַנִּית כָּחַ זֶה – וְדַאי שְׁכַנְעִמְידָה זֶה לְעֹומָת זֶה, גְּדוֹלָה בְּתוֹרָה וְיַרְשָׁאָבָל
הַאָמֶשֶׁר מִתְחִיל לְנּוֹבֵל, לְעֹומָת תִּינְקוּן הַמִּתְחִיל וְהַעֲתָה לְהַרְאָתָן סִמְנִי צְמִיחָה,
שְׁבָפּוּל חַשּׁוּב יוֹתָר הַגְּדוֹלָה בְּתוֹרָה, אָבָל בְּאַמְתָּה עַרְכָּו שְׁלַגְעַן הַמִּתְחִיל לְצָמוֹת
הָאָמֶשֶׁר יוֹתָר גְּדוֹלָה, שָׂהָוּלָה וְהַוּלָקָן גְּדוֹלָה.**

22 דָּוָר הַמִּדְבָּר אַחֲרֵי כָּל הַגְּלִילִים וְהַמִּופְתִּים, וְלֹא עוֹד אֶלָּא הַמְּסֻלְתָּן שְׁבָהָם,
בְּכָל וְהַאֲפָר בְּבַחֲנִית "הַבָּא לְטַמָּא" שְׁלָהָם, הַיְנָוָן כְּשָׁאָן נְרָאָה בָּהָם כֵּחַ זֶה
כְּמַיִשְׁה, כָּבֵר "חִיִּיכָם אֲנֵינוּ נוֹתָן לְכֶם מָקוֹם לְטַעַות"; וְדַאי שְׁאַין דִּמְיוֹן בְּנֵין
הַמְּרָגְלִים בְּבַחֲנִית "הַבָּא לְטַמָּא" שְׁלָהָם, שָׁהָמָן יוֹתָר חַשּׁוּבִים לְאַיִן עַדְךָ נּוֹבֵל נְגַד
מְדֻרגָּת הַצְמִיחָה שֶׁל רַחֲבָה, אָבָל מִ"מּ הַמָּם הַגָּמָן בְּבַחֲנִית שֶׁל "נוֹבֵל" וּרְחַבָּה הַיָּא

23 **בְּמַדְרָא אָכִיחָד וְאוֹרֶהָה לְעַינֵּךְ תְּרֵין**

אָמְרוֹאֵין חָד אָמֵר אָעָורֶר כָּל לְעַינֵּךְ
וְחָד אָמֵר אָסְדָר כָּל לְעַינֵּךְ עַפְעַמִּים וְיַוְגְּנוּ הַדְּכָרִים
עַפְעַמִּים "שְׁהַאלְשִׁיךְ" (תְּהִלִּים ב' ו' ב' בְּמַשְׁגָב לְמַצָּבָה
מִמְּפֻר לְדוֹד בְּבוֹא אַלְיוֹ נְזַנְּתָן הַנְּבִיא בְּאָבָר אַ
אַל בְּשַׁבָּע, וְהַקְשָׁה בֵּי עַל בְּשָׁוֹרַת הַעֲבֵרָה
וְאַשְׁר קָצַף הַיְלָוִן שְׁתַחַנְבָּא עַלְיוֹ נְחַת הַנְּבִיא
הַיְיָ צְרִיךְ לְהַכְּנָעָע עַזְבָּי בְּבֵין אַנְקָה קְרִיבָה מְבָעָי
לִי, וּפְוִירָשָׁכְיִי מִדְרָךְ הַאֲנָשִׁים לְמִזְאָה תְּוֹאָנה
לְהַקְלָא אַשְׁמָתָם וְלְהַתְּקֹרֵר בְּדַעַתָּם מַלְתָּקָע עֲוֹתָתָם
וְיִשְׁאָרוּ עֲוֹנוֹתָם עַל עַצְמֹתָם, מָה גָּם בְּדָבָר
בַּת שְׁבָעָכְיִי בְּתַת וּגְוֹתִיתָה גָּם הַיְיָ לְהַגְּתָן
כְּרִיחָות הַיְיָ הַדְּבָר קָל בְּעַינֵּךְ וְאַלְיוֹ אַל בָּא
אַלְיוֹ הַנְּבִיא הַיְיָ נְשָׁאָר בְּאַשְׁמָתָה, עַכְבָּר
הַיְתָה אַכְלָוִי שְׁמָחָה בְּפּוֹלֶה שְׁעִירִי הַתְּעִיר
לְתְשֻׁבָּה, וְלֹכֶן אָמֵר לְמִנְצָחָה וּמִזְמָרָה, עַכְבָּר

24 **אַל, זָוִ-זָּאָן וְלִגְאָן**

הַסְּפָר "שְׁעָרֵי הַעֲבֹודָה" המוֹיָהָס לְרַבִּינוֹ יְהוֹנָה מִתְחִיל: "הַפְּתָחָה הַרְאָשָׁוֹן הָא
שִׁידַע הַאִישׁ הַעֲבֹד עַד עַצְמוֹ וַיְכִיר מַעַלְתוֹ וְמַעַלְתָּה אַבּוֹתָיו וְגַדְלוֹתָם וְהַשְׁבוּתָם
וְחַבְתָּם אֶצְל הַבָּרוֹא יְתָ". וְשִׁתְדָל וַיְתַחַק תְּמִיד לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ בְּמַעַלְתָּה
וְלְוַתְהַנְּגָבָה בְּהַתְּמִיד כֵּי. וְאַם חַלְילָה וְהָסָרָא יְכִיר מַעַלְתוֹ וְמַעַלְתָּה אַבּוֹתָיו, נְגַל
הַיְתָה בְּעַינֵּינוּ לְלַכְתָּה בְּדַרְכֵי הַפְּרִיצִים, לְהַגְּלֹתָן גְּנָלוֹת אֶחָד הַגְּנָלוֹת לְמִלְאָה
חַוְתָּה בְּחַיקָוּן כָּאֵשָׁר אָמַר הַמִּשְׁלֵךְ: כֹּל מַיְאָנוּ מַתְבִּישָׁ מַנְפְּשָׁוּ עַד
כְּעִינֵּינוּ.

הַרְיִי הַפְּתָחָה הַרְאָשָׁוֹן לְעַבוּדָה הַשָּׁם הָא, שְׁהָאָדָם יְכִיר מַעַלְתוֹ וְשִׁיבּוּתוֹ.
כָּבֵר קְבָעָנוּ מָקוֹם לְעַנוֹנִי זֶה בְּעַמְרַת לִימּוֹד מַוסְרָ פָ"ד: שֶׁשְׁמַתְבָּרָא, כִּי תְחִילָה
דַּרְכֵוֹ שֶׁל לִימּוֹד מַוסְרָ הַיְאָ "הַמּוֹסְרָ הַחוֹיְבִי", לְלִימּוֹד דּוֹוקָא מַעֲלוֹת עַצְמָה. אֲךָ
לְרַגְלֵי עַבְדוֹתָנוּ בְּסִוגָּת הַכּוֹבָן אָנוּ שָׁוֹבְבָּרְכוּם עַל עַקְרָבָן זֶה, וְהַפְּעָם בִּתְרַ
עַוְנוּ בְּעַקְבּוֹת הַפְּתָחָה הַכְּלִיל לְשִׁעְרֵי הַעֲבֹודָה שָׁם נְתַבָּרָא בְּמַפְרָשָׁ כִּי הַכְּרָתָה
הַחַשִּׁיבָה הַיָּא הַפְּתָחָה הַרְאָשָׁוֹן לְעַכְהָדָה.

קְרָבָה צְרָחָה - כִּי קְיָמָה?

כַּאֲשֶׁר אָנוּ מַתְבּוֹנְגִים בְּסִוגִּי בְּנֵי הָאָדָם – אָוֹרְגָּוּיְל חַסְמָנוֹזְצָל בְּסִפְרוֹ "אוֹרְגָּה"
חַלְקָה ג' – הַגְּנוּ מַבְּחִים בְּשִׁתְיִי קְבוּצָה קִיצְוִינִית. בְּכָתָה הַאֲחָד עַומְדִים בְּנֵי אָדָם
הַמַּתְבּוֹנְגִים עַל דָּרְכֵיהם וּשְׁמִים לְבַל הַלְּחִוכִיתָם, אָדָם הַמִּנְמָה עַם קְבוּצָה זֶה הָאָדָם
חַי – הַמְּעוֹלָה, כָּנְגָדָם, בְּקַחְתָּה חַשְׁיָה, נִיצְבָּא אֶלָּה שָׁאַיִן מַתְבּוֹנְגִים וּשְׁכָלָם שְׁקוּעָ
בְּתַרְדָּמָה. הַמְּרַחֵק בֵּין שְׁתִי קְבוֹצּוֹת אָלוֹ דּוֹמָה לְמַרְחֵק שְׁבַין הַשְּׁמִים – שֶׁשְׁמַיִם
הַרוּחָנִית הַגְּנוֹה בְּיַוְתָר – לְבִין הָאָרֶץ שָׁאַיִן אֶלָּו גָּוֹשׁ מַזְכָּר שֶׁל עַפְרָ וּמַבְּנִים חָמְרִים
וְדַומְמִים. בְּפִרְשָׁתָנוּ וּבְהַפְּטָרָה פּוֹגַשָּׁים – אָנוּ בְּשִׁתְיִי קְבוֹצּוֹת אָלוֹ.

אֶת הָאָדָם הַמְּעוֹלָה אָנוּ מַוְצָּאים בְּבִנְיַיִן דָּוָר הַמִּדְבָּר, עַל פִּי הַנְּאָמָר בְּסִפְרֵי מוֹבָא בְּפִסְקָה
א: "לְפִי שְׁוֹן דְּבָרִים וְחוֹזְרָן בְּרָמֶז, מִפְנֵי כְּבָדָן שְׁלִיחָה לְפִנֵּי המִקְומָה בְּפִנְיֵי הַמִּקְומָה
סִתְמָה דְּבָרִים וְמִכְרִים בְּרָמֶז, מִפְנֵי כְּבָדָן שְׁלִיחָה מִעַלְתָּה עַד שְׁהִי
מַבְּנִים וּמַכְרִים בְּחַטָּאתָם עַל דִּיקְרָה. כִּי גְּדוֹלָה הַיְתָה אֶלָּו הַזְּכָרָת הַחֲטָא
עַמּוֹן, אֲלָא רָק הַזְּכָרָת הַמִּקְומָה שְׁבָהָם חָטָא. וְכָמוּ שְׁמַבְּאָרְךָ רְשִׁי בְּהַמְּשִׁקָּ –
שְׁחַכְּעִיסְוּהוּ בְּמִדְבָּר. בְּעַרְבָּה – שְׁחַטָּאוּ בְּבָעֵל פְּעוֹרָ וְכֹוִ.

כָּאֵרְזָמִים קְלִים אֶלָּה לֹא רָמֶז מַשְׁאָה אָלָמָן סְמִוךָה לְמִתְיָהוּ (רַאֲהָרְשִׁי, פָּסּוֹק ג'). הַסִּיבָה
לְפִנְיֵי – כִּי שְׁלִיחָה נְבָנָה מִפְנֵי הַמִּקְומָה. הַרְיִי לְלֹו מַעֲלָה נְסִיפָה שְׁלָאָדָם בְּקַרְבָּה
תְּיִאָה כָּחָקָה עַד כִּי שְׁוֹבָה לְחַבְּשִׁת בְּפִנְיֵי מַוְכִּיחָן. וּלְפִיכְךָ אִילְוִי הַיְתָה מַשְׁאָה מַזְכִּיחָן זֶן דָבָר
לְפִנְיֵי, שׁוֹבָה לְאַיִלָּה שְׁלָהָם. כִּי חֹזֶק הָאָמָן (שם ג', לא) – אִמְרוּ חֹזֶק
בְּבַחֲנִית שְׁלַגְעַן אַלְיָהָמָן, כִּי חֹזֶק הַבָּא לְטַמָּא, כִּי חֹזֶק הַמִּדְבָּר
שְׁחַכְּעִיסְוּהוּ בְּרָשִׁי" כִּי חֹזֶק כָּל פְּנֵי מַעֲלָה אַמְרוֹן", זה מִכְחָקָה הַכְּמִשָּׁה.

וְיִנְצָא מִזְמָרָה לְמַתְבּוֹנְגָה הַעֲרָה נְרָאָה מֵהִי כְּמִשָּׁה, כִּי דְמִלְלָה כְּבִירָה
מִזְמָרָה שְׁצָאוּ טְעוֹנִית אֲפִי בְּמַצְבִּים הַכִּי גְּדוֹלִים וְנוֹשָׁאים, אֲפִי בְּהַמְּסֻלְתִּים
שְׁבָדוֹר הַמִּדְבָּר; וּמִהְאָרְךָ השְׁנִי רְאִינוּ מַהְוָה כְּהַצְמָתָה, דְּמַתְחָלָתָ צְמִיחָה, אֲפִי
בְּגַעְיהָ פְּשָׁוֹתָה, הַכְּלָל גַּעַלְתָּה כְּלָל בְּהַרְאָה לְמִזְמָרָה.

24 **רַיִשְׁרָאֵל מִסְלָנֶט זֶלְהַיְיָ אָוֹרְמָע עַפְעַמִּי נְרַעְרַעְוָה וְאַהֲבָהָוָה** (הַושְׁעָא א', א'),
שְׁנַחְשָׁבָה כָּאן הַכְּלָל יְשָׁרָאֵל שָׁם תְּמִיד בְּכַחְנִית "יְנָרָע", תְּמִיד הָאָהָבָהָנִית
שָׁהָעָתָה מַתְחִילָה הוּא לִלְמֹד, וְלֹכֶן – "וְאַהֲבָהָנִית". דָּרְכֵי הָעוֹלָם הָאָתָה מַמִּיד
לְבַל הַגְּדוֹלִים" לְהַ"אַלְיָנָה", דְּרַכְנוּ הָאָתָה תְּמִיד לְהַעֲרָקָה יְתָהָר אֶת הַ"צְוָמָה",
הַמַּתְחִילִים הָעָתָה, מִהַּ"אַלְיָנָה" הַגְּדוֹלִים" הַמַּתְחִילִים לְכִמְשָׁה. זֶה הַעֲרָה
שְׁעַלְיוֹ לְפָקַח עַל עַצְמוֹ שִׁיחָה תְּמִיד בְּמִצְבָּה שְׁלַגְעָה, וְלְהַוְהָרָב בְּלַיְלָה
מִהְכָּנס לְמִצְבָּה שֶׁל "כְּמִשָּׁה", כִּי אֵין סְכָנָה בְּסִכְנָתוֹ (דְּחָוּמָא', סט).

ויש המדרש אומר ב', דרך היצה' שמדים את האדם שלא יראה ושלא יתעורר. עכ' הבטיה השית' בחסדו שיעור את החטאים שצממו גנד עיני החוטא וכענין שכח וחתמי נגיד תמן. וויקעת החטא מביאנו לוי תשובה בעניין שבtab רביינו יונה (ריש פ"ק דברות) בטעם שם תלוי שהוא בא על הספק בכח שלקים ובנטאות שבאה על חטא ודאי בכבשה בת דנקא שהוא מחתם שאם יש לו ידעת החטא ונבל לו לעשות חשבה יותר מי שאנו לו אל ידעת ספק עי'ש. וזה אמר אסדור כל לעניין כי עבירה גוררת עבירה עכ' כל עוד שלא עשה תשובה על שורש העבירה שהוא שורש פורה ראש ולענה, והוא החטא הקדום שמננו מסתעפין כל העבירות אח'ך, עוז לא עשה כלום, כי החטא הקדום גמו שגורר את העבירה הזאת שעשוה עלי' עוד יגורר לו עבירה אחרת, וזה שאמרו זל עז' מה'ה) העוקר עז' צרך לשרש אחר', ווש אסדור כל לעניין. היינו שתה' מסודרת לנגד עגנו השתלשלות החטאים וזה מה עז שידע לעשות תשובה גם על השורש, ובאמת כי תרו'יו צרכי, ומך אמר חד ומכ אמר חד ולא פלגי:

30. קידוש נט

זה עניין חוץ ישעהו. משמעות חוץ שמברגדולות למללה מן השכל. ותחוץ הוא כמו שנאמר שם, בנימ גדלתי ורוממתי והם פשעו בי, וכן רע מרעים בנימ משחיתים, אפיקו כאשר פשעו בי והם בנימ משחיתים הריהם ג'ב' בנים, שישראל הם תמד בבח' בנימ להשי'ת אפיקו כאשר הם חוטאים. ומכאן לפ' ר'ם (קידושין לו) שבין בר ובין בר קדושים לו) שבין בר ובין בר קדושים בניים, וכייל הלכה כמותו.

31. ואמר זה חזון ישעהו בן אמוץ אשר חזונו, הגiley כי בנימ אתה לה' אלקיכם בכל המזכבים אפיקו בשחוטאים, ויש בנבואה זו חזון נצחים, שפנימיות אהבת הקב'ה לישראל בבח' בנימ קימות תמיד בכל העתים והמזכבים אף לאחר התורבן, וכלשון הפסוק שמעו שמים והאינו ארץ כי ה' דבר, שדבר ה' הוא נצחי וקיים לעד, שאהבתך אתכם אמר ה'. וכדיatta בספה'ק שהתרובן היה רק בבתי בראי אבל בבתי גואי לא היה תורבן, כי אהבת ה' לישראל היא נצחת. כמו שאח'ל כשכננו אויבים להיכל

34. גרא גרא

לעומת זאת מוצאים אנו בהפטורה שישיטה הנביא מוכיח את ישראל ואומר להם: "ידע שור קונהו ותמור אבוס בעליו, ישאל לא ידע, עמי לא התבונן". ככלומר, מדמים את האדם, שהוא בחירות היצורים, לשור ולהחרו שם הנערים ביותר בין בעלי החיים. בשוואוה זו מבטאת הנביא את התוכחה הנוראה האומרת שగורעים הם יותר מבעלי החיים ואינם מגיעים למעט הפתוחותם שבhem! כל זאת למה? משום שיימי לא התבונן". ידעת השור והחמור טבעה בעצם מהותם, והיא טבעית ותמידית. מה שאין כן מעלה וידיעות האדם תלויות בבחירה ובמידת התבוננותו. אם יתבונן וישתמש בצלם אלקים שבו - שהוא כח התבונתו ומחשבתנו - הוא יהיה האדם השלם שעלו נאמר: "ויתחרחו מעת מלכים וכבוד והדר תעטרתו" (תהלים ח). אבל אם אין בו התבוננות נאמר לו: "יתוש קדמך"! כלומר, היתוש עליה עלי' במלותיו, והוא פחות ממנה, כאמור.

ובשבת קודש אתניינו תוריינה, אעורה כל ואסדר כל, دائור קדושת השבת מאיר את עני האדם שיוכל לראות את חטא, דחשת העבירה תוכר מיתרין האור, עמי שבא אור קדושת שבת ממילא רואה פגם העבירה עד היכן הגיע, והוא (ביצה ט'ז) שבת יונפש כוין שבת ו' אבדה נפש. וגם כמו

ובזה יש לפרש שלוש ההפרות דפערונטה דברי, שמעון, חוץ, שהו שלוש בחינות דברו, שמיעת ר'אי, היינו דעת התענית מיסוד לחשובה, ויסוד החטובה הוא ידעת החטא, עכ' שלוש השבות קודם ח'ב' כל שבת שבת חזרת יותר עמוק ללבות בני ישראל לראות הרגם ולעדור אותו לחשובה והראשון הוא מבחן דעת דברו שהוא יותר חיזוני עד בחינת ר'אי' שהוא יותר פנימית, והוא שחווון קודם ת'ב' :

29. ישבת פונטה - Ch. 1, סוף

Hear, O heavens, and listen, O earth, for God has spoken: "I have reared and raised* children, but they have rebelled against Me! An ox recognizes its owner and a donkey its master's trough, [but] Israel does not know,* My people do not understand!"

32. זה וזה גודל מעלת השבת הזאת שבת חזון, דשבת היא זמן של גודל אהבת ה' ששבורתו של יהוד' בש'ק' היא מתוך אהבה, ובשבת זו עוד מתעוררת הפלגת גודל אהבת ה'. וור' הזמן שיהודי עובד להשי'ת מתוך גודל אהבה ומתוך אמונה שלא היה יום מועד לישראל כיום שחרב בו ביהמ'ק, שלכאו' זה דומה כסתריה, אבל באמת הרי דока' או נתגלה גודל אהבתה בפנימיות.

33. והנה איתא בעבודת ישראל בשם הרה'ק המג' מmorph' ז' עה' פ' כל רודפי השיגוה בין המצרים, פ' כל הרודף ומבקש להשיג ולהתקרב להשי'ת, השיגוה בין המצרים, שאנו הומנו מוסג' להשיג' זאת. עד' מ' למלך שכאשר הוא בבתו קשה מאד להגיע אליו, שיש הרבה מנויות ועיקובים מלבוא אל המלך בעצמו, אבל כאשר המלך נושא בדרך או יותר קל להגיע אליו. וזה הפנימיות של ימי בין המצרים, שכל הרודפים ומבקשים תמיד לדעת את הש'ת' ומתייגעים ואין משיגים, הרי בימים אלו של בין

ויש המדרש אומר כל דודך היצהך שמרדים את האדים שלא יראו ושלא יתעורר עיב הבטיח השם בתסdo שיעורר את החטאיהם שיעמדו גנד פני החטא וכענין שכטוב וחתאי נגיד תמדיך. וידיעת החטא מביאתו לדי תשובה בענין שכטב רבינו יהונה (ריש פ"ק דברות) בטעם اسم תלוי שהוא בא על הספק בכח שקלים וחותמא שבהא על חטא ודאי בבבשת בת דנקא שהוא מהמת שם יש לו ידעת החטא ונבל לו לעשות תשובה יותר ממי שאין לו אלא ידיעת ספק ע"ש. וזה אמר אסder בלב לעיניך כי עברה גוררת עבירה עכץ כל צוד שלא עשה השובה על שורש העבירה שהוא שורש פורה ראש ולענת. והוא החטא הלווד שמננו מסתעפין כל העבירות האכלה. עד לא עשה כלום. כי החטא הקוטם במו שגורר את השבירה ואתה שעשה תשובה עליל. עד יגרור לו עבירה אחרת. וזה אמרו זיל (עמ"ה) העוקר עז צביך לשרש אהורי. ויש אסder בלב לעיניך. מהינו שתה' מסורת לנגד עיניו השתלשלות החטאיהם זה מה עד שיער לעשות תשובה גם על השורש. ובאמת כי מזרחי צרכי. ומיר אמר וזה ומיר אמר חזא ואילינוי:

לט' ג' ס' ים

זה עוזן חזון ישעיהו. ממשועות חזון שմדבר גדולות למלعلا מן השכל. והחוון הוא כמו שנאמר שם, בנים גדותי ורומתי והם פשעו כי, וכן זרע מרים בנימ משחיתים, אפייל כאשר פשעו ביהם בנימ משחיתים הריהם ג"כ בנימ, שישראל הם תמיד בבח' בנימ להשי'ת אפייל כאשר הם חטאיהם. ומכאן לפ' ר' מ' (קידושין לו). שבין כך יבין כך קריים בנימ, וקייל הלבנה כמותו.

וכאמור זה חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חוזה וגוי, הגליי כי בנימ אתם לה' אליכם בכל המזבים אפייל כשתוטאים, ויש בנובאה זו חזון נצחים שפנימיות אהבת הקב"ה לישראל בבח' בנימ קיימת תמיד בכל העתים והמצבים אף לאחר ההורבן, וכלשון הפסוק שמעו שמים והאוין ארץ כי ה' דבר, שדבר ה' הוא נצחים וקיים לעד, שאהבתם אתכם אמר ה'. וכదאית בא ספרה ק' שהחבורבן היה רק בכתבי בראי אבל בכתבי גואי לא היה חורבן, כי אהבת ה' לישראל היא נצחת. וכמו שאח'ל בשןכנסו אויבים להיכל

לט' ג' ס' יג

לעומת זאת מוצאים אנו בהפטורה שישעה הנביא מוכיח את ישראל ואומר להם: "ידע שור קונו וחרמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע, עלי לא התבונן". לעומת, מדמים את האדם, שהוא בחיר היצורים, לשור ולחמור שהם הנבערים ביותר בין בעלי החיים. בששוואה זו מבטא הנביא את התוכחות הנוראה האומרת שגורעים הם יותר מבעל החיים ואינם מושגים, הרי בימים אלו של אין

כל זאת למה? מושום שעמי לא התבונן". ידעת השור והחרמור טבואה בעצם מהותם, והוא טבעית ותמדית. מה שארו כן מעלה וידיעות האדם תלויות בחירותו ובמידת התבוננותו. אם יתבונן ויתהמש בצלם אלקים שבו — שהוא כח התבוננותו ומחשבתנו — הוא יהיה האדם השלם שעליו נאמר: "ותחסרתו מעת מלכים וכבודו והדר תעטרתו" (תהלים ח). אבל אם אין בו התבוננות נאמר לו: "ויתוש קדמך"(Clamer, היתוש עולה עליו במלותינו, והוא פחות ממנו, כאמור).

ובשבת קודש איתתינו הדרוייהו, אעorder כל ואסder כל, אעorder קדושת השבת מאייר את עיני האדם שייפל לראות את החטא, והשכלה העכירה תוכר מיתרין ואior, עמי שבת אויר קדושת שבת ממילא רואה פנים העכירה עד היכן הגיע, והו (ביצה ט'ז). שבת יונש שבת וי' אבודה נשמה. וגם כמו

28
נבויה יש לפרש שלש ההפטורות דפערונותא דברי שמעון. חווון, שונן שלש בתינות דיבור. שמעיה, ראי, יונש דעתך התענית מיוםסד להשובת, ויסוד התשובה הוא ידעת החטא. ע"כ שלש השבות קודם לת"ב כל שבת שבת החדרת יותר עמוק ללבות בני ישראל לראות הפוגם ולעורר אותם להשובת, והראשון הוא מבחןון דיבור שהוא יתר וחצונו עד בתינת ראי" שטיא יותר פנימית, והו שחוון:

לט' ג' ס' יג

Hear, O heavens, and listen, O earth, for God has spoken: "I have reared and raised* children, but they have rebelled against Me! An ox recognizes its owner and a donkey its master's trough, [but] Israel does not know,* My people do not understand!"

32 זהה גודל מעלה השבת הואת שבת חזון. דשבת היא זמן של גודל אהבת ה' שעובדו של יהודי בש"ק היא מתוך אהבתה, ובשבת זו עוד מתעוררת הפלגה גודל אהבתה. והר"ז הזמן שיהודינו יעבור לחשיית מתוך גודל אהבה ומתוך אמונה שלא היה יומם מועד לישראל ביום שחרב בו ביזמ"ק, שלכאור זה דומה בסתריה, אבל באמת הר' דוקא או נתגלה גודל אהבה בפנימיות.

33 והנוג איתה בעבודת ישראל בשם הר' מג'ינז ממורין' זי"ע עה"פ כל רודפה השיגוה בין המצרים, פ"י כל הרודף ומבקש להשיג ולתקרב להשיית, השיגוה בין המצרים, שאו המן מפוגל להשיג זאת. עד"ט למלאן שכادر הוא בתיו קשה מאר לגיבוע אליו, שיש הרבה מניעות ועיכובים מלבאו אל המלך בעצמו, אבל כאשר המלך נוטע בדור או יותר קל להגיאו. והוא הפגניות של ימי בין המצרים, שכל הרודפים ומבקשים תמיד לדעת את הש"ת ומתיגים ואינם מושגים, הרי בימים אלו של אין